

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://www.dsshop.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://bibliotek.dis-danmark.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NY

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL., PRÆST.

FJERDE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1867—68.

ikke mere end rimeligt, at vi ogsaa skaffe Føden til de rette Prædikanter, der dog ikke som hine Bugæsler søge deres egen Nytte, men Sjælenes Salighed«. — Efter Kirkeordningen følger 19 Theses, hvilke Krage, som en anden Luther, opslog paa Kirkedøren i Minden Mandag Oculi 1530.

V.

Hans Tavsens som Lærer ved Universitetet i Rostok.

I forrige Bind af dette Tidsskrift meddelte jeg saamange »Bidrag« til Tavsens Levnet, at mangen en Læser maaske vilde antage, at Emnet dermed noget nær maatte være udtømt. Ikke desto mindre maa jeg paany udbede mig Opmærksomhed for en, saavidt vides, hidtil ganske ubekjendt Efterretning fra Tavsens Ungdomsliv, som forekommer mig saa vigtig, at jeg ikke tager i Betænkning at fortsætte mine Tauseniana. Den danske evangeliske Menighed skylder denne Mand saa meget, at intet væsentligt Bidrag til Oplysning af hans Levnet bør henligge ubemærket.

I Dr. Otto Krabbes for ikke længe siden udkomne grundige Værk »Die Universität Rostock im 15ten und 16ten Jahrhundert«, der indeholder adskillige Efterretninger, der ere af Betydning for os, paa Grund af at Rostoks Universitet i sin Tid var den af alle fremmede Højskoler, der besøgte mest af danske Studenter, ligesom vort Universitet i 16de Aarh. har faaet ikke saa ganske faa Lærere derfra — i dette Værk findes aftrykt en rostoksk Forelæsningskatalog fra Aaret 1520, og her læses (S. 347) under Overskriften: *Ordinatio lectionum pro cursu quadruplici Magistrandorum in Artibus — in primo ordinario estivo* (efterat først tre andre Lærere ere opførte): »D. Joannes Tauszen artium magister leget hora secunda textum *Economice secundum traductionem Leonardi Aretini*«.

Til Forklaring tilføjer Krabbe kun hvad der fremgaar af selve denne Notits, nemlig at Johannes Taussen i Sommerhalvaaret 1520 læste over Aristoteles's *Økonomik* (*Οἰκονομικῶν Α Β*) efter den Oversættelse, Leonardus Aretinus, der egentlig hed Leonardo Bruni og havde faaet Tilnavnet Aretinus efter sin Fødeby Arezzo, havde forfattet.

Da jeg læste dette, slog det mig strax, at det maatte være vor Hans Tavsens, der her forekommer som Lærer ved Rostoks Universitetet, skjønt Resultatet af de nyeste Undersøgelser af hans Ungdomshistorie (Knudsens i Annal. for nord. Oldkynd. og Hist. 1847) er, at han i det tidligste først i Efteraaret 1522 har forladt Danmark forat begive sig til fremmede Højskoler. For imidlertid at faa Sikkerhed i min Sag skrev jeg til Dr. Krabbe i Rostok og bad ham ved Undersøgelse af Universitetsmatriklen at skaffe Lys i dette Spørgsmaal. Med megen Beredvillighed efterkom han min Opfordring, og meddelte mig følgende Oplysninger, der formentlig sætte det udenfor al Tvivl, at det virkelig er den senere danske Reformator, der stod som offentlig Lærer i Rostok paa en Tid da man hidtil antog, at han var Munk i Antvorskov Kloster. — I den rostokske Universitetsmatrikel læses da: »Anno Domini millesimo quingentesimo decimo sexto, die Jovis nona mensis Octobris, Magnificus Venerabilis et egregius vir Dns et magister Bartoldus Moller, sacre theologie Doctor et ejusdem facultatis et ecclesie collegiate sancti Jacobi Rostockensis Decanus, in Rectorem electus intitulavit infra scriptos«; her efter findes da under Overskriften »Mense Nouembris« som den fjerde immatrikulerede: »Joannes Tassen de Selandia«. Endvidere læses i det ældste Album for det filosofiske Fakultet: »Anno eodem (1517) Dionysii electus est in Decanum Evarhardus Digman«; efter Navnene paa endel af denne Dekan kreerede Magistre staar der: »sub eodem promoti sunt bacc. sequentes«, og som den femtende blandt Bakkalaurne: »Joannes Tauszen«. To Aar senere findes i samme Album følgende: »Anno eodem (1519) Dionysii electus est in Decanum Mgr. Egge-

bertus Harlem, sub cuius Decanatu promoti sunt magistri subscripti«, og som den femte og sidste af denne Promotion findes: «Joannes Tauszen«.

Det staar da altsaa fast, at Hans Tavsens i November 1516 blev indskreven ved Universitetet i Rostok, at han i Efteraaret 1517 tog Bakkalaugraden og i Efteraaret 1519 Magistergraden sammesteds; men saa kan det da heller ikke være tvivlsomt, at det er den samme Joh. Taussen, som i Sommersemesteret 1520 læste over Aristoteles ved dette Universitet. Om han har læst i flere Semestre, kan derimod ikke oplyses, da det er en Undtagelse, at denne ene Forelæsningskatalog er bevaret. Nu vinder det Sandsynlighed, at naar H. P. Resen i sin Lutherus triumphans, rimeligvis efter den tabte kjøbenhavnske Universitetsmatrikel, beretter om Tavsens under Aaret 1521: »Mense Octobri inscriptus est in matriculam academiæ ad theologicæ facultatis professionem«, eller naar Hvitfeldt (der skrev før Resen) siger (S. 1305) om ham: »Aar 1521, Mense Octob. profiterit hand publice til Kiøbenhaffn Theologiam«, at saa Meningens er, at Tavsens blev Læsemester i Theologien ved Københavns Universitet og ikke blot blev indskreven som theologisk Student, som man hidtil har antaget. Længe har han dog ikke været her, rimeligvis kun et Semester; thi skjønt selv Lærer længtes han efter at sidde som Discipel ved Luthers og Melanchtons Fødder. Under sit Ophold i Rostok havde han nemlig haft Lejlighed nok til at spørge nyt fra Vittenberg. Med Understøttelse af den Orden, han tilhørte, og som udentvivel i ham ventede at faa en Mand af fremragende Lærdom, der kunde fremme Ordenens Anseelse, drog han atter ud. Men her kunne vi lade hans Gravskrift (som i sin Korthed aldeles ikke berører hans Ophold i Rostok og København) tale: »In Germaniam missus, ut Papisticam imbutus matæologia rediret ejusdem fidus propugnator, immutatis divinitus studiorum rationibus, Lovanii et Coloniae pertæsus, Vitebergam se contulit«, og i Vittenberg blev han som bekendt immatrikuleret d. 23 Maj 1523.

Jeg skal ikke gaa videre, da det ikke er min Hensigt at skrive Tavsens Levnet paa dette Sted. Men jeg skal dog gjøre opmærksom paa, at vi faa tildels et andet Billede af ham, end vi hidtil have haft, naar vi ikke betragte ham ved hans første reformatoriske Optræden som en ung temmelig uforsøgt Klosterbroder, men som en moden Mand, der alt havde godtgjort sine fremragende Evner som Lærer ved tvende Højskoler.

Endelig benytter jeg Lejlighed til at lade et hidtil ubenyttet Brev til Tavsens løbe med; det er fra en meget senere Tid af hans Liv, da han som Biskop i Ribe havde nok at gjøre med Hertug Hanses tyske Lensmænd i Tørninglen, der stadig gjorde Indgreb i de Rettigheder, der tilkom Bispestolen i Ribe. Det findes i Original i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 2336. 4, blandt endel andre haandskrevne Sager, der have tilhørt M. Anders Vedel.

Mein frunthlickenn gruth meth erbedunge alles godenn thouorn. Wirdiger vnd hochgelerter, besunder goder frunth. Ick kan Jw guder meynunge nicht bergenn, wo mynes gnedigenn fursten vnd herrenn vnderdanen des Caspels Risbj by my albie tho Haderschleuen gewesenn vnd sick jegen my beclaget, wo gy enen, diewile ere vorige kergkherre inn Got verstorbenn, eynenn andern kergkhern, denn sy nicht ordentlicher wyse, wo sick solkes eygenth vnd geburth, geesket, meth eigner gewalt vpdrennenn vnd insettenn wolden, meth bede an Jw erenthabnen tho schriuen, dath solkes von Jw vnder wegenn gelatenn, vnd also keynenn kerckhern ane ordentliche eskunge enen vpdrennenn vnd insetten muchten, dath ick enen danne also mynes gnedigen fursten vnd herren arme vnderdanen nicht hebbe konnen oder wollen weygern oder affschlagen etc. So sich nun solkes erem clagen vnd antogenn nach erholden dede, kunde ick dathsulue von wegen mines gnedigen fursten vnd hern nicht billigen. Wo auer dem allem, so is birmede an Jw in namen vnd vonn wegen mines gnedigen fursten vnd hern bogern, vor mine persone gantz frunthlich biddende, gy willen daran wesenn, dath gedachten mynes gnedigen fursten vnd hern vnderdanen, also

dem Caspell tho Risbu. keynen, so sy nicht ordenthlicher wyse geesket, wedder eren willen moge ingedrungen, sonder dath sy mogen claglos gemaket werden. Jw in deme, wo myne tho-uorsicht, dermathen, wo gy eth jegen Got, mynen gnedigen fursten vnd herren vnd menniglichen thouorandeworden hebben, mogen guthwilligen ertogen, solkes will ick henwedder vmme Jw mynes vormogens frunthlicken thouorschulden. Datum Haderschleuen am fridage nach Reminiscere A^o etc. lvjj.

SiuertH Rantzou.

Udskrift: Dem wirdigenn vnd hochgelertenn hern Magister Johans Tayssen Bischoffenn tho Ripenn, mynem besundern guden freunde.

Udenpaa med Tavsens Haand: Om Reisby.

VI.

Om de Danskes Studeringer i Vittenberg.

I Ny kirkehist. Saml. I, 455 ff. findes meddelt et Udtog af Förstemanns Album Academiae Vittebergensis tilligemed Oplysninger om de danske Studenter, der i Reformationstiden og de nærmest følgende Aar besøgte den lutherske Oplysnings Hovedsæde. Da jeg senere har haft Anledning til paany at gjenneemgaa Förstemanns Bog, og der og andensteds har fundet enkelte Notitser, der fuldstændiggjøre det tidligere meddelte, saa giver jeg hermed et Tillæg, der indeholder dels nogle forhen oversete Navne, dels nærmere Oplysninger om flere af de paa den tidligere Liste anførte Personer. De Navne, der ere mærkede med *, findes allerede i den forrige Fortegnelse, men anføres paany paa Grund af de Oplysninger, der ere fundne om deres senere Skjæbne. Tillige er her tilføjet endel Breve, der tjene til at oplyse de Danskes Studeringer udenlands i Reformationaarhundredet.

1511. 1. Juni Christianus Sartoris de Hussen dioc. Schleswicen.

— 24. Avg. Paulus Johannis de Olsacia dioc. Sleswi.